

Azerbaijani A: literature – Standard level – Paper 1
Azerbaïdjanais A : littérature – Niveau moyen – Épreuve 1
Azerí A: literatura – Nivel medio – Prueba 1

Friday 8 May 2015 (afternoon)
Vendredi 8 mai 2015 (après-midi)
Viernes 8 de mayo de 2015 (tarde)

1 hour 30 minutes / 1 heure 30 minutes / 1 hora 30 minutos

Instructions to candidates

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a guided literary analysis on one passage only. In your answer you must address both of the guiding questions provided.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez une analyse littéraire dirigée d'un seul des passages. Les deux questions d'orientation fournies doivent être traitées dans votre réponse.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un análisis literario guiado sobre un solo pasaje. Debe abordar las dos preguntas de orientación en su respuesta.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Mətnlərdən yalnız **birinə** ədəbi təhlil yazın. Cavabınızda verilən sualların ikisini də izah etməlisiniz.

1.

Bu gündən etibarən padşahın işi-peşəsi yuxuların məzmununu oxumaq idi. Çoxusunun məzmunu qatma-qarışıq, dolaşlıq və səfeh idi. Tezliklə bu padşahın pisini vurdu. O qərara gəldi ki, bu axının qabağını alsın. Padşah yuxuları ixtisara salmaq haqqında fərman verdi. Ancaq bazar günləri yuxu görməyə icazə verilirdi. Bəzi imtiyazlı şəxslərin – vəzirlərin, vəkillərin –

5 həftədə əlavə yarım yuxu görməyə icazələri vardı – cümə günləri.

Padşah razıydı ki, heç kim, heç vaxt onun qanunlarını pozmur. Hamı ancaq icazəli günlərdə yuxu görür və gördükləri haqqında müfəssəl məlumat verirdi. Amma ortalığa təzə bir məsələ çıxdı. Yuxular az olsa da, hər halda yenə də biməna, biməzmun və səfeh idilər. Bu yuxuların məmləkətə heç bir xeyri yox idi. Padşah çox fikirləşib axırı tapdı. O, bir komissiya

10 düzəltdi. Həmin komissiya yuxuları təyin və tənzim etməli, yoxlamalı, onlara icazə verməli və nəzarət etməli idi – heç bir dolaşlıq, qatma-qarışıqlıq, məntiqsizlik olmamalıdır. O yana, bu yana yozulan şeylər görməməli, qarabasmaq-filan qadağandır! Yuxular sağlam ruhlu, aydın və açıq olmalıdır.

Yuxuların həftəlik icmalını oxuyanda padşahın üzü gülürdü. Axı hamı eyni şeyi görürdü, amma hərə öz üslubunda, ruhunda: biri padşahı uca dağın başında, biri güllü-çiçəkli bağda biri ağ atın belində görürdü. Belə yuxuları padşah çox bəyənirdi – o yeknəsəqlikdə müxtəlifliyi, müxtəliflikdə yeknəsəqliyi xoşlayırdı. Padşah öz-özünə düşünürdü: «nə qəribə yuxulardır. Mən – at belində! Axı mən ömrümdə ata minməmişəm. Görəsən, at belində necə görünürəm? Kaş özümü bircə dəfə yuxuda görədim».

20 Ancaq görə bilmirdi. Çünki yata bilmirdi. Yuxusuz gecələri uzandıqca uzanırdı. Bir gecə – ilin ən uzun gecəsi – arvadının hörükləri kimi uzun və qara Şəbiyeldada – padşahın qəlbi kədər və yalqızlıq qəmiylə lim-həlim doldu. Qəlbi daşa dönmədi, yox, amansızlaşmadı. Özünün özünə yazığı gəldi.

Düşündü ki, bax indi bütün rəiyyətim arxayın–arxayın və xoşbəxt-xoşbəxt yatır (yuxu görmürlər – çərşənbədir!) Amma mən gözümün çimirini ala bilmirəm. Rəiyyət bəxtiyardır və rahatdır, çünki padşahları mənəm – adiləm və müdrikəm. Padşah bir az da düşündü və ağına çox sadə, çox dərin bir fikir gəldi: «yaxşı, niyə gərək hamının qeydinə qalasan, hamını xoşbəxt eləyəsən, bir halda ki, özün xoşbəxt deyərsən. Niyə hamının kefi kök olmalıdır, səninki pis».

Padşah bu fikrin dərinliyindən cuşa gəldi və cuşa gəlib ardını düşünməyə başladı.

30 Çox əcəb, əgər mənim arvadım, ailəm, həmpeşəm, dostum, curum yoxdursa, heç olmasa ortağım olmalıdır – yuxusuzluq şəriklərim. Kimsə yuxusuzluğu mənimlə bölüşməlidir, bu işdə mənimlə əlbir olmalıdır. Kimsə yox, hamı! Səhərə yaxın qərar hazır idi: məmləkətdə heç kəs gecələr yatmamalıdır. Səhər üzü xoruzlar banlayanda padşah bu qanunu imzaladı və ilk dəfə sakit və bərk yatdı.

35 Sabahısı fərman camaata çatdırıldı:

1. Məmləkətdə heç kəs yatmamalıdır.

2. Məmləkətdə hamı xoşbəxt olmalıdır.

Bütün məmləkət bu fərmanı sevinc və şadlıqla qarşıladı – axı bu padşahın müdrikliyinin və camaat haqqında qayğısının yeni təzahürü idi.

40 Padşahın qəlbi də camaatın sədaqətindən, səmimi sevgisindən isinir, fərəhlə dolurdu. Bax bu saat, bu gecə vaxtı, padşah yuxulaya bilmir, bütün məmləkət də yatmır. Doğrudur, hərə öz evindədir, padşah isə əvvəlki kimi sarayında təkdir. Amma o bütün varlığıyla min cüt qapanmamış, qırılmayan gözün mehriban baxışlarını duyur. Padşahın heç ağına da gəlmirdi ki, təbəələrinin yatıb yatmadığını yoxlasın. Onun şübhədən, yalandan zəhləsi gedirdi. Padşah

45 hamıya inanan padşah idi.

– Təbəələrim xoşbəxtdirmi? – deyə padşah keçmiş ikinci vəzirdən xəbər alırdı. Baş vəzir qaçandan sonra ikinci vəzir onun yerini tutmuşdu.

Anar, Seçilmiş Əsərləri, Bakı (2004)

- (a) Yuxarıdakı çıxarışda obrazlar neçə şərh olunur və onların əhvalları necə əks etdirilir?
- (b) Yuxarıdakı çıxarışda dil və ədəbi ehtiyatlardan necə istifadə olunur? Həmin mətnin qavranılmasına yardım edən amilləri müzakirə edin.

2.

Yuxu

Heyvərə, ey müdiri-əhli-fusun,
Bir yuxu görmüşəm, de, xeyr olsun!

Görürəm mən dünən gecə yuxuda
Yenə də sakin olmuşam Bakuda.

5 Bakuda, leyk lap uzaqlarda,
Gəzirəm bir para soçaqlarda;

O soçaqlar ki, ruzi-fitrətdən
Ari idi bütün nəzafətdən;

10 İndi, səd mərhəba, səfalənmiş,
Nuri-fanus ilə ziyalənmiş;

Yox ikən sabiqən gediş-gəlişi,
İndi bir başqa rəng alıbdır işi;

Qapılardan çıxış, giriş vardır,
Bunda, əlbəttə ki, bir iş vardır...

15 Görürəm bunda bə'zi ə'yanı,
Həpsinin var nəcabəti, şanı;

Qapını birbəbir döyür, danışır,
Bə'zislə hələ təzə tanışır.

20 Söz alır, pul verir, rica ediyor,
Ayrıla-ayrıla dua ediyor;

Bə'zinə iştəhayı-mə'də verir,
Bə'zinə başqa-başqa və'də verir...

İstədim anlayam – nə işdir bu,
Nə alışdır bu, nə verişdir bu?

25 Məni xıs basdı fərti-heyrətdən,
Heyf, oyandım o xabi-rahətdən!

İndi, ey Heyvərə, varınsa hünər,
Söylə tə'birini bilirsən əgər?!

30 O soçaqlar, o şəxslər, yahu,
Kimdir aya, nədir, nə işdir bu?

Mirzə Ələkbər Sabir, *Hophopnamə* (1975)

- (a) Şerdə yuxu və yuxunun görmənin təqdimatının əhəmmiyyətini şərh edin.
- (b) Şairin mövzunun inkişafı üçün dildən və söz ehtiyatlarından istifadə şəkli haqqında nə demək olar?
-